

Mitt galna liv

Föredrag av radiojournalisten och författaren Arvid Lagercrantz om sin bipolära sjukdom

Kungsholmens bibliotek 3 februari 2011 i regi av Bibliotekets vänner Kungsholmen och ABF Stockholm.

Upps slutningen var stor när Arvid Lagercrantz berättade om sitt liv som manodepressiv, eller såsom drabbad av bipolär sjukdom som det heter numera, med utgångspunkt från sin nyutkomna bok "Mitt galna liv". Boken inleds med en beskrivning av hur han brottas ned på golvet efter ett utbrott på en psykiatrisk klinik därför att, som han sa, om man vill att folk ska bli intresserade och köpa en bok ska man börja med ett slagsmål. Skildringen finns även återgiven på omslagsfliken, Motiveringen vittnar om den galghumor med vilken Arvid Lagercrantz behandlade detta svåra ämne under kvällen.

Han började med att berätta om hur han som besvärligt barn behandlats med "sandlådeterapi" på Ericastiftelsen i Stockholm och sedan hur han redan i 15-årsåldern gav sig av hemifrån och gick till sjöss. Det gick dåligt i skolan, Arvid led av dyslexi och läste långsamt i en familj där många läste och skrev och böcker var viktiga. Där på båten fick han sin första riktiga depression, men tillståndet godtogs inte av befälet som betraktade honom som lat och gav honom "pisk". Och det hjälpte ju inte, sade Lagercrantz lakoniskt. Därefter fick han komma upp från de inre regionerna av fartyget och bli jungman, det gick lite bättre. Men i Beirut sattes han i land och togs in på sjukhus där han för första gången behandlades med el-chocker. Beskedet var att han hade 50 procents chans att bli helt bra från sjukdomen, något som han såg som en god prognos. Väl hemkommen valde han journalistutbildning, på den tiden endast ett år, för att slippa plugga vidare i all oändlighet och i stället komma ut på arbetsmarknaden snabbt. Detta var 1968, det magiska upprorsåret inom studentvärlden.

På sommaren kom Arvid Lagercrantz till Örebrokuriren som praktikant och började snabbt arbeta dygnet runt. Efter bara en vecka bröt han ihop och skickades hem, togs in på Karolinska och tycktes snabbt bli bra. Han åkte tillbaka till Örebro men efter bara åtta dagar blev han sjuk på nytt och måste åka hem för el-chockbehandling. Nu var det slut med Örebro men Arvid Lagercrantz fick i stället praktik på Arboga tidning, en liten landsortstidning där tempot möjligen var lite lugnare. Men denna sommar, när han var 21, tog hans tvillingbror Nils livet av sig genom att hoppa från Katarinahissen, ett trauma som tyngt honom genom livet och som han beskriver i sin bok. "Han – men inte jag" – förutom sorgen lämnade också broderns självmord honom med en känsla av skuld – även om han inte hade någon del i broderns tragedi. Denne hade före självmordet hållit rätttegångar med sig själv och kommit fram till att han inte var värd att leva. Arvid Lagercrantz menade att brodern sannolikt lidit av samma sjukdom som han själv men aldrig hunnit komma under sakkunnig vård och få rätt medicin.

Själv kämpade han under 60-och 70-talen vidare med i regel en sjukdomsperiod varje år. Sammanlagt hade han varit intagen på psykiatrisk klinik 12 gånger och även en gång på Beckomberga mentalsjukhus efter att ha blivit alltför besvärlig på KS psykavdelning. Han gick då omkring och störde andra patienter, slog omkull möbler osv.

Det typiska för sjukdomsförloppet i hans fall var ett mycket snabbt insjuknande följt av ett snabbt tillfrisknande, något som möjliggjorde för honom att ganska snart återvända till sin arbetsplats. Ekoredaktionen på Sveriges radio var också en tolerant miljö och han kunde vara helt öppen med sin sjukdom. Han blev accepterad, steg i graderna och fick ansvarsbefattningar. Och det stämde ju inte med hans låga självkänsla, berättade han, han hade ju alltid betraktat sig själv som pappa Carl Lagercrantz obegåvade åttonde son, född 11 minuter efter sin tvillingbror och yngst i hela den beundrade syskonskaran där de "stora barnen" från Carls första gifte ständigt överglänste de yngre. Där ingick Olof Lagercrantz, Lis Asklund och Rutger Lagercrantz, alla nu avlidna, som var kända och beundrade. Spänningen mellan den låga självkänslan och det faktum att han faktiskt

nu hade blivit en skicklig och betrodd yrkesman utlöste nya sjukdomsskov hos honom, men nu började han tröttna på de ständiga intagningarna på psykiatrisk klinik och el-chockbehandlingen och nu kom han så småningom i kontakt med läkare som ordinerade honom litium, ett grundämne som finns i naturen och som jämnar ut olika sinnestillstånd. Gradvis lärde han sig att förebygga nya skov genom att öka doserna i tid, men en biverkan av litium är skada på njurarna, varför hans nuvarande läkare ville att han skulle minska på doserna. De senaste tjugu åren hade dock inte Arvid Lagercrantz behövt tas in på sjukhus alls, om det nu berodde på medicinen eller helt enkelt på att han blivit äldre – idag 67 år – och inte hade energi att bli lika sjuk längre, som en läkare hade sagt till honom.

Depression brukar sägas vara patientens sjukdom och mani de anhörigas, sade han, och i boken ingår också en intervju med hans hustru sedan 39 år, som av många anses vara bokens intressantaste kapitel – åter ett lätt självironiskt leende från Lagercrantz – där hon berättar om sin kamp för att få honom att ta sin medicin när han börjar gå upp i varv. Att vara manisk betyder att man inte kan sluta tänka, inte sluta prata, inte sova osv – ett djävulskt tillstånd som han ingående beskriver i sin bok. Men sedan han gift sig på sjuttioalet och fått barn hade han hans liv alltmånga normaliserats och han hade fått en bättre överensstämmelse mellan sin egen självbild och vad han faktiskt lyckats åstadkomma som skicklig yrkesman, alltifrån scoopet att Ingvar Carlsson tänkte sluta som statsminister till otaliga intervjuer med kända personer och bilder av honom själv tillsammans med kända personer i tidningarna. Sådana saker hade tidigare kunnat utlösa ett nytt skov hos honom, men han ville inte egentligen kalla sig själv sjuk utan hellre extra sårbar. Det var så han såg på sig själv och också på den ärftlighet på både moderns och faderns sida med psykisk sjukdom och många självmord i släkten, som alltid noterats i hans läkarjournaler, och som han beskriver ingående i sin bok: ökad sårbarhet, alltså, men inte ”sjukdom”.

Arvid Lagercrantz avslutade med att välkomna regeringens kampanj för större öppenhet omkring psykisk sjukdom, ”Hjärnkoll” där han tillsammans med 200 f d patienter som berättar om sina erfarenheter i olika sammanhang, nu anlätades som ”språkrör” för ökad respekt och förståelse för psykiskt sjuka. Tänk om vi kunde ordna en festival för psykiskt sjuka på samma sätt som de homosexuella nu har sin pridfestival, sade han och påminde om att det inte var så länge sedan som homosexualitet också måste döljas som en skamlig hemlighet.

Kerstin Vinterhed